

9. Лещенко М. П. Технології підготовки вчителів до естетичного виховання за рубежом (на матеріалах Великобританії, Канади, США) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00 / М. П. Лещенко. – К., 1996. – 256 с.
10. Тименко В. П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості : монографія / В. П. Тименко. – К. : Пед. думка, 2007. – 381 с.

This paper deals with the problem of training of primary school teachers. The attention is focused on the importance of design education in practical training of primary school teachers to form constructive skills of younger pupils.

Key words: *design skills, design, education, design activity.*

УДК 371.13:37.011.32:331.556

ББК 74 р

Наталія Сабат

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

У статті обґрунтовано необхідність і доцільність виокремлення організаційно-педагогічних умов, які забезпечать дієвість та ефективність підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів. Автором виділено та охарактеризовано такі групи: нормативно-правові умови, які являють собою комплекс нормативної бази, що регулює процес підготовки майбутніх учителів; міждисциплінарне інтегрування дисциплін з метою забезпечення єдності та взаємовідповідності підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів; кадрове забезпечення; упровадження інноваційних технологій навчання у процес фахової підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: *організаційно-педагогічні умови, готовність до професійної діяльності, майбутні педагоги, діти трудових мігрантів.*

Постановка проблеми. Ускладнена соціально-економічна ситуація в країні, збільшення кількості дітей із сімей трудових мігрантів вимагають докорінної перебудови структури дидактичного процесу у ВНЗ. Тому важливо організувати такі педагогічні умови навчального процесу, щоби взаємодіяли всі його компоненти і процес засвоєння теоретичної інформації відбувався паралельно з практичною діяльністю [2; 18].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуки визначення поняття “педагогічні умови” засвідчили, що цю категорію досліджували й обґрунтовували науковці Ю. Бабанський, В. Беспалько, С. Виготський, С. Гончаренко, Е. Зеєр, І. Лернер, В. Сластьонін, В. Степашко та ін. У працях цих науковців визначено сутність поняття “педагогічні умови”. Так, Ю. Бабанський трактує педагогічні умови як становище, в якому компоненти навчального процесу представлені в найоптимальнішому взаємовідношенні, що надає можливість викладачу ефективно викладати, керувати навчальним процесом, а учням – успішно вчитися [1, с. 123]. На думку Е. Зеєра, педагогічні умови – це різноманітні обставини процесу освіти, які забезпечують досягнення поставленої мети [5, с. 98]. В. Степашко виокремив такі організаційно-педагогічними умови підготовки викладачів до роботи в сучасному вищому навчальному закладі: науково-методичне забезпечення процесу експертного відбору педагогів; достатньо повне програмно-методичне та інформаційне забезпечення процесу відбору викладацького персоналу; професійні вміння претендентів [17, с. 8–114].

Мета статті – виокремити й охарактеризувати організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність педагогічного процесу залежить від умов його перебігу [1, с. 78]. Проведений теоретичний аналіз особливостей підготовки майбутніх педагогів до роботи з дітьми трудових мігрантів зумовлює необхідність обґрунтування організаційно-педагогічних умов, які забезпечать її дієвість та ефективність. Для цього насамперед з'ясуємо сутність поняття “організаційно-педагогічна умова”.

Категорія “умова” є загальнонауковою. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови “умови” трактуються як “необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь” [4, с. 1295].

У науково-педагогічних дослідженнях набули поширення такі різновиди педагогічних умов: організаційно-педагогічні (результат цілеспрямовано відбору і конструювання змісту, використання форм і методів навчання, що сприяють ефективній взаємодії суб'єктів педагогічного процесу), психолого-педагогічні (забезпечують способи педагогічного впливу на особистісні якості учасників навчального процесу і сприяють підвищенню його ефективності), дидактичні (можливості змісту, форм, методів і засобів навчання, реалізація яких забезпечує досягнення дидактичних цілей) [6, с. 11–12].

Узагальнення наукових розвідок дозволило з'ясувати основні організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів. Розглянемо їх детальніше.

1. Важливу групу становлять нормативно-правові умови, які являють собою комплекс нормативної бази, що регулює процес підготовки майбутніх учителів (Закон України “Про освіту”, Закон України “Про вищу освіту”, Концепція розвитку освіти на 2015–2025 рр., Положення, Накази МОН України); науково-педагогічну діяльність викладача (Положення про атестацію та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, Положення про здобуття наукових ступенів, індивідуальний план викладача, інструкції щодо виконання різних видів науково-педагогічної діяльності тощо).

Перелік зазначеної нормативної бази, на наш погляд, має враховувати: сучасні вимоги до викладача вищої школи; особливості, специфіку та можливості вищого навчального закладу; реальний стан професійно-особистісного розвитку фахівців педагогічної галузі; їх потреби та інтереси.

Для роботи з дітьми трудових мігрантів педагоги повинні знати також державні (Закон України “Про зовнішню трудову міграцію”, 2015; парламентські слухання з питань “Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції” від 17 листопада 2004 року, “Закордонне українство: сучасний стан та перспективи співпраці” від 14 жовтня 2009 року, “Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення” від 3 липня 2013 року; на засіданні Уряду прийнято рішення про утворення Ради з питань трудової міграції громадян України при Кабінеті Міністрів України (20 січня 2010 р.); комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин провів слухання “Сучасний стан та шляхи врегулювання проблем у сфері захисту прав трудових мігрантів – громадян України”) та нормативно-правові документи (Наказ Міністерства науки та освіти України “Про проведення соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми трудових мігрантів” від 28 грудня 2006 року № 865; обговорення проблеми на засі-

даннях Верховної Ради України), які захищають права дитини з сім'ї трудових мігрантів.

2. Міждисциплінарне інтегрування дисциплін з метою забезпечення єдності та взаємовідповідності підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів.

Інтеграція – поняття багаторакурсне. Воно розглядається з точки зору діалектики, філософії, філології тощо. Охарактеризуємо сутність поняття “інтеграція” згідно наукових джерел. Новий тлумачний словник української мови визначає інтеграцію як об'єднання чого-небудь у єдине ціле [10, с. 793].

М. Прокоф'єва розглядає інтеграцію як процес і результат руху, який характеризується взаємопов'язаністю і взаємопроникненням явищ, що призводить до виникнення їх цілісності, системності, нової інтегральної якості. Педагогічна інтеграція – це різновид наукової інтеграції у рамках педагогічної теорії і практики, що припускає пояснення, прогнозування і управління конкретним проявом інтеграції усередині педагогіки, в межах предмета її пізнання, відповідно до завдань функціонування [11, с. 7].

За М. Іванчук, педагогічна інтеграція – це доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості [7, с. 30]. Тобто, інтегрування – це якісно відмінний спосіб структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках і має значний вплив на розвиток особистості. Пріоритетними напрямками інтеграції є інтеграція за цілями педагогічного процесу, інтеграція за змістом, формами та методами [7, с. 86]. Навчання, побудоване на інтегрованому підході, створює сприятливі умови для духовного росту особистості. Воно гарантує свободу вибору теми, змісту, засобів, які використовуються в організації опікунсько-виховної діяльності. Цей вибір зумовлений перспективними й поточними дидактичними, виховними та розвивальними завданнями навчально-виховного процесу.

У контексті порушеної проблеми слушною, на наш погляд, є думка В. Прошкіна, який педагогічну систему інтеграції підготовки майбутніх учителів розглядає як множинність взаємопов'язаних компонентів (цільового, змістовного, технологічного, суб'єкт-об'єктного, мотиваційно-стимуляційного), об'єднаних спільною метою функціонування та єдністю керівництва, яке потрібне для створення організованого та цілеспрямованого педагогічного впливу на університетську підготовку майбутніх учителів [13, с. 109].

Згідно цих тверджень, інтеграція може бути розглянута як мета і шлях створення цілісності. При цьому системні цілісні знання слід розглядати як стан, результат, до якого можна прийти, здійснюючи інтеграцію. Результатом інтеграції, на думку вчених, є поява якісно нової, інтегративної властивості, яка не зводиться до суми властивостей об'єднаних елементів, а забезпечує вищу ефективність функціонування всієї цілісності [15].

Виходячи з наведених вище тверджень, інтегративний підхід розуміємо як програму педагогічної діяльності, що передбачає пошук спільних платформ для зближення предметних знань та отримання нових на перетині традиційних. У полі зору – педагогічно доцільне об'єднання в межах навчальних тем різнопредметних знань, умінь, видів діяльності, що здійснюється з метою підвищення ефективності навчального процесу, поглиблення його професійної спрямованості.

Отже, міжпредметне структурування змісту полягає у визначенні та

цілеспрямованій активізації потенційних можливостей навчальних дисциплін у формуванні мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційного компонентів готовності майбутнього учителя до роботи з дітьми трудових мігрантів.

3. Головною складовою, що визначає ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців, є кадрове забезпечення. Як відомо, зміст професійної підготовки майбутніх спеціалістів повинен визначатися цілями й завданнями навчально-виховного процесу вищої школи. Відповідно до цього, підготовка студентів повинна забезпечуватися високою майстерністю педагогічних кадрів [14, с. 32]. Сьогодні для викладацького корпусу надзвичайно багато зон ризику, серед яких науковці виділяють: нерівномірність розподілу інтелектуального потенціалу по території, значна його концентрація в мегаполісах і особливо в столиці; старіння викладацького складу; зниження соціального статусу викладачів вищої школи; недостатність матеріальної винагороди за працю; низький рівень володіння викладачами сучасними інформаційними технологіями та іноземними мовами; зниження професійних і особливо морально-етичних характеристик.

Для роботи з дітьми трудових мігрантів потрібні фахівці, здатні швидко реагувати на виклики часу, адаптуватися до змін в інформаційному суспільстві, впроваджувати інноваційні технології в освітній процес, прагнути до співпраці і взаємодії у житті і професійній діяльності, орієнтуватися на навчання упродовж життя. Оцінюючи кадровий потенціал вищої школи України в сучасних умовах, дослідники зазначають, що з посиленням позицій Євросоюзу поглиблюються ідеї європеїзації вищої школи, актуалізуються соціально-політичні аспекти євроінтеграції, мобільність громадян у європейському освітньому просторі. Зростанню якості педагогічних кадрів, стимулюванню обміну викладачами, студентами, впровадженню новітніх освітніх технологій сприяють міжнародні програми SOKRATES, ERASMUS, TEMPUS та ін. [2, с. 15].

4. Упровадження інноваційних технологій навчання у процес фахової підготовки майбутніх учителів.

Основне завдання вищої школи – формування здібностей кожного студента, сприяння професійному росту випускників. Це можливе при використанні інноваційних технологій в умовах нової парадигми освіти. Підготовка майбутнього фахівця до роботи з дітьми трудових мігрантів актуалізує питання удосконалення форм організації навчання у вищому навчальному закладі. Це, передусім, стосується лекції, котра не може залишатися лише інформаційною, а повинна стати інноваційною, що передбачає активну й інтерактивну роботу студентів, їх співпрацю з викладачем, творчий пошук. Саме інноваційні лекції забезпечують інтенсивний обмін інформацією, заохочують активну розумову діяльність студентів, сприяють розвитку їх творчих властивостей, пізнавальних здібностей, вмінню знаходити компроміси у вирішенні проблемних ситуацій, самостійності в організації власної траєкторії професійного розвитку.

До інноваційних лекцій О. Проценко відносить проблемні лекції, лекцію-брейнстормінг (мозкова атака), лекцію-прес-конференцію, лекцію-брифінг, лекцію з використанням інтелект-карт (майдмеппінг) [12, с. 64].

Ефективним є впровадження інтерактивних методик (передбачають інтенсивну взаємодію між учасниками) з включенням рольових ігор, різноманітних тренінгових вправ. Нові підходи у викладанні дисциплін соціально-педагогічного циклу сприяють формуванню толерантної поведінки сучасного викладача вищої школи, потреби і готовності до конструктивного діалогу зі студентами. Науковці

рекомендують використовувати на лекціях такі технології, які:

- дозволяють організовувати самостійну роботу студентів з опрацювання теоретичного матеріалу, оскільки саме діяльність сприяє інтенсивному розвитку особистості, причому перевага має надаватися творчій, дослідницькій діяльності;
- є технологіями роботи з інформацією, забезпечують її критичне осмислення, оскільки саме робота з інформацією є ключовою ознакою сучасної лекції, а критичне мислення є ключовою властивістю особистості;
- ґрунтуються на інтенсивній міжособистісній взаємодії суб'єктів навчання [12, с. 63–64].

Дослідники зазначають, що в теперішній час спостерігається стала залежність між успіхами в навчанні студентської молоді та якістю їхньої підготовки щодо застосування ІКТ, їх ІКТ-компетентності, що реалізується за рахунок поліпшення ефективності, інтенсивності й інструментальності, зниження трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу в освітньому просторі ВНЗ [3, с. 280]. Упровадженню новітніх підходів до навчальної комунікації, співпраці та співробітництва; створенню на етапі набуття професії умов, важливих для формування індивідуальних професійно орієнтованих мотивів, цінностей, набуття знань, умінь та досвіду, розвитку здібностей, творчих нахилів студентів сприяє застосування хмарних технологій [8, с. 91].

Розвиток інформаційно-комунікативних технологій створив нові можливості для спілкування. Середовищем для комунікації в Інтернет-просторі виступають соціальні Інтернет-мережі – нові соціальні структури, що складаються з множини учасників (суб'єктів, індивідуальних чи колективних) і множини найрізноманітніших зв'язків між ними [16, с. 73]. Соціальні Інтернет-мережі сьогодні активно використовуються для спілкування дітей з батьками, які перебувають за кордоном.

Важливо також готувати студентів до відновлювальної роботи з сім'ями трудових мігрантів після повернення батьків із заробітків. Реабілітаційна робота з сім'єю трудових мігрантів проводиться після повернення батьків і пов'язана з відновленням та корекцією стосунків між членами сім'ї, особливо відновленням взаєморозуміння, довіри в площині “батьки – діти”. Одним із методів активного навчання і психологічного впливу є соціально-психологічний тренінг, який спрямований на розвиток особистості дитини, сприяння у подоланні психологічних проблем, формування ефективних комунікативних умінь, засвоєння навичок ділового і неформального спілкування, формування впевненості у собі, зниження тривожності. Соціально-психологічний тренінг несе в собі значний потенціал щодо позитивних змін психологічного стану дітей, подолання психологічних проблем, налагодження ефективної взаємодії з оточуючими, формування адекватних ціннісних орієнтацій, сприяння особистісному росту [9, с. 94].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи, зазначимо, що важливим фактором результативності навчально-виховного процесу є умови його здійснення. Тому визначення організаційно-педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів є необхідним і важливим завданням педагогічних досліджень. Нами виокремлено наступні групи: нормативно-правові умови, які являють собою комплекс нормативної бази, що регулює процес підготовки майбутніх учителів; міждисциплінарне інтегрування дисциплін з метою забезпечення єдності та взаємовідповідності підготовки майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів; кадрове забезпечення; упровадження інноваційних технологій навчання у процес фахової

підготовки майбутніх учителів. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у створенні та експериментальній перевірці цілісної моделі формування професійних умінь майбутніх учителів до роботи з дітьми трудових мігрантів з урахуванням виокремлених нами педагогічних умов.

1. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения : общедидактический аспект / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1997. – 254 с.
2. Батечко Н. Г. Сучасний стан розвитку кадрового потенціалу вищої школи України / Н. Г. Батечко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 3. – С. 5-19.
3. Бобрицька В. І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти / В. І. Бобрицька // Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / за ред. В. П. Андрущенко; авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б. І. Андрусишин, В. І. Бобрицька, Р. М. Вернидуб та ін. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – С. 273-316.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [авт.-уклад. Бусел В.]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
5. Зеер Э. Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование / Э. Ф. Зеер. – Екатеринбург : изд-во Уральского педагогического университета, 1998. – 126 с.
6. Ипполитова Н. Анализ понятия “педагогические условия”: сущность, классификация [Электронный ресурс] / Н. Ипполитова, Н. Стерхова // General and Professional Education. – 1/2012. – С. 8–14. – Режим доступа : http://genproedu.com/paper/2012-01/full_008-014.pdf.
7. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання) / М. Г. Іванчук. – Чернівці : Рута, 2004. – 360 с.
8. Литвинова С. Г. Хмарні сервіси Office 365 : навч. посіб. / С. Г. Литвинова, О. М. Спирін, Л. П. Анікіна. – К. : Компрінт, 2015. – 170 с.
9. Ляльчук Г. Д. Батьківсько-дитячі стосунки та їх відновлення в сім'ях трудових мігрантів / Г. Д. Ляльчук // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – № 3-4. – С. 93-97.
10. Новий тлумачний словник української мови У 3-х т. : 42 000 слів. Т. 1. А – К. – 928 с.; Т. 2. К – П. – 928 с.; Т. 3. П – Я. – 864 с. / уклад. : В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – 2-ге вид. випр. – К. : Аконіт, 2004.
11. Прокоф'єва М. Ю. Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. Ю. Прокоф'єва ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2008. – 21 с.
12. Проценко О. Б. Інноваційні лекції у професійній підготовці магістрів / О. Б. Проценко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2015. – № 5-6. – С. 63-67.
13. Прошкін В. В. Зміст інтеграції університетської науки та освіти / В. В. Прошкін // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Педагогіка і психологія”. Педагогічні науки. – 2014. – № 2 (8). – С. 108-114.
14. Сисоєва С. О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку / С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко. – К. : ВД ЕКМО, 2011. – 344 с.
15. Сінопальнікова Н. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. М. Сінопальнікова ; Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2010. – 20 с.
16. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства: [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горювий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2013. – 220 с.
17. Степашко В. О. Організаційно-педагогічні умови формування викладацького персоналу у вищих навчальних закладах: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Володимир Олексійович Степашко. – Словянськ, 2004. – 207 с.
18. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.

The article substantiates necessity and suitability of marking out the organizational and pedagogic conditions ensuring efficiency of formation of the future pedagogues for work with labour migrants' children. The author has singled out and described the following groups: regulatory provisions representing a complex of normative base regulating the process of

formation of the future teachers; interdisciplinary integration of the educational disciplines aiming to ensure the integrity and the cross-match of preparation of the future teachers for work with labour migrants' children; Human Resourcing; introduction of the newest teaching technologies within the process of professional formation of the future teachers

Key words: organizational and pedagogic conditions; readiness to professional activity; future pedagogues; labour migrants' children.

УДК 372.461:378

ББК 81.2 Укр

Тетяна Стамбульська

КОМУНІКАТИВНА ОБІЗНАНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІОГРАМИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті здійснено аналіз понять “компетентність”, “компетенція”, “обізнаність”, порушено проблеми, пов’язані з аналізом змісту комунікативної компетентності, теоретичними засадами формування комунікативної обізнаності майбутнього фахівця, розроблено структуру комунікативної обізнаності.

Ключові слова: комунікативна обізнаність, структура комунікативної обізнаності, культура мовлення, майбутній фахівець.

Постановка проблеми. Проблема нормативного, правильного, чистого, безпомилкового мовлення майбутнього фахівця сьогодні перебуває в центрі уваги багатьох науковців, а отже, мовлення має відповідати нормам сучасної української мови, що й визначається комунікативною обізнаністю сучасного педагога, яка виявляється однією з важливих складників його професіограми.

У зв’язку з тим, що в науці й досі точаться дискусії щодо розмежування іншомовних понять “компетентність” і “компетенція”, а нові стандарти освіти притримуються поняття “компетенція”, вважаємо за потрібне послуговатися українським відповідником поняття “компетентність” – обізнаність, який, на нашу думку, більш точно передає змістове наповнення поняття “компетентність”. Обізнаний – той, “який знається на чому-небудь, добре ознайомлений з чимось” [2, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема комунікативної обізнаності одержала свій розвиток в контексті низки досліджень науковців, зокрема Н. Бабич, А. Богуш, М. Вашуленка, Н. Волкової, Н. Голуб, Т. Гриценко, Л. Кравець, М. Львова, Л. Мацько, М. Пентилюк, О. Савченко, Г. Сагач та ін.

Мета статті – розкрити поняття комунікативної обізнаності як складника професіограми майбутнього фахівця.

У межах дослідження обґрунтуємо поняття комунікативної обізнаності та проаналізуємо структуру комунікативної обізнаності, зміст комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У широкому розумінні під комунікативною обізнаністю розуміємо практичне оволодіння мовою, дотримання мовленнєвих норм насамперед у ділянці орфоепії, наголошування та слововживання. Ми усвідомлюємо, що наше визначення є досить умовним, дискусійним, проблемним, утім, вважаємо, що це той випадок, коли за наявності українського відповідника іншомовний термін цілком можна замінити синонімічним.

Дослідниця Л. Мацько вважає, що комунікативна компетенція – це “...сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах і з різними комунікантами, а також уміння їх ефективно застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта